

« آثار اسلاميه و مليه تدقيق انجمنی » طر فزوده ايکي آيده بر نشر ايد بيلير

ايکنجی جلد

اسلام مدنيت و نورک حرنه عامه

ملی تبعا بر مجموعی

دين، اخلاق، حقوق، اقتصاد، لسانيات، بديعيات، قيات، بنیه اجتماعيه، ديققانی

مدیر :

کوبه ربلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنون « تورک ادبیاتی تاریخی » معلمی
« آثار اسلاميه و مليه تدقيق انجمنی » کاتب عمومیس

استانبول — مطبعه عامره

۱۳۳۱

ملیٰ شعار مجروری

صافی : ۴

ایلول — تشرین اول ۱۳۳۱

جلد : ۲

« دیوان لغات الترك » . عابد برقچ ملاحظه

اورخون وسائرہ یازیلرندن قطع نظر ایدیلنجه، کاشغر حاکمی سلطان « طابغاچ » ک زمان حکومتده بر موقع عالی صاحبی بولونان یوسف خاص حاجبک تألیفکردهسی اولان « قوتاد غوبیلیک » نام اشعار، تورک ادبیاتنک اک اسکی اثری عد اولونیوردی . مؤلف، اثرینک صوکنده زمان تألیفی حقنده شو یولده بیان مطالعه ایتشدیر : ییل آلتیش ایکی آرتی تورت یوزبیلده بوسوز سوزله تیم من طوتوب جان سارا [رادولوفک باصمه سی، صحیفه ۲۲۷، سطر ۲].

اثر مذکور ایله معاصر اولان دیگر مهم بر کتاب، معارف عمومیہ ناظری و آثار اسلامیہ و ملیہ تدقیق انجمنی رئیس شکر ی بک افندی حضرتلرینک همیله، کچن سنه نشره ابتدار قیلنمشدر . اثر مذکور حلب دفتردار سابق دیار بکرلی علی امیری افدینک کتبخانه سندن استعاره اولونان اوچ جلدن مرکب « دیوان لغات الترك » نامنده کی تورک دیلنی تعلیم ایدن اک اسکی کتابدر ۱۳۳۳ سنه سنده برنجی جلدی چیقاریلدی . عنوان کاملی شودر : « کتاب دیوان لغات الترك - مؤلفی - محمود بن الحسین بن محمد الکاشغری - تاریخ تألیف : ۶۶۶ سنه هجریه . بویکانه کتاب معارف نظارت جلیله سنک تقدیر یله حلب دفتردار اسبقی دیار بکرلی علی امیری افدینک کتبخانه سندن استعاره اولونهرق طبع و تمیل ایدیلشدر - جلد اول - برنجی طبعی - دار الخلافه العلیه - مطبعه عامره - ۱۳۳۳ » .

کتابک محتویاتی اودرجه زنکیندرکه نشری اکمال اولونورسه، تورک اقوامنک تبعی، بعض جهتلردن، یکی بر دوره یه کیردی دینله بیلیر . بو مقاله مده اثرک مضمونی حقنده بحث ایتک نیتده دلم . فقط، اولدجه مهم بر مسئله حقنده، شرف رفاقتلرینه مظهر اولدیغم آثار اسلامیہ و ملیہ تدقیق انجمنی اعضالرینه بعض ملاحظاتک عرضنه ابتدار ایده رم .

مؤلف، اثرک عنواننده « محمود بن حسین بن محمد الکاشغری » نامیله محرردر . تاریخ تألیف اولهرق « ۶۶۶ » سنه هجریه سی کوستریلیور . بو محمود الکاشغری کیمدر؟ و کتابنک ۶۶۶ سنه سنده تألیف اولوندیغنک اثباتی نهدر؟ بو تاریخ هر حالده ناشرک یدنده بولونان بر وثیقہ یه مستنددر . کتابک بقیه سنده بو خصوصده بر قید بولونه جنی آشکاردر [۱] .

[*] انجمن اعضالرندن برلینده ملاقات ایتدیکم بر ذات اثر مذکورک اصلنده آتیده کی قیدک موجود اولدیغنی افاده ایتدی : « بو کتاب مؤلفک خط دستیله تاریخان (۶۶۶) نسخه اصلیه سندن قویه ایدلشدر . »

مع مافيه، بوقيددن ماعداء، تاريخك برنجى جلدنده بيله بر دليله تصادف اولونيوز. مؤلف دييوركه [صحيفه ۲] :

وَوَضَعْتُ كِتَابِي هَذَا مُسْتَعِينًا بِاللَّهِ تَعَالَى مُوسِمًا بِدِيَوَانِ لُغَاتِ التُّرْكِ لِيَكُونَ ذِكْرًا مُخَلَّدًا وَذُخْرًا مُؤَبَّدًا بِرِسْمِ الْحَضْرَةِ الْمُقَدَّسَةِ النَّبَوِيَّةِ الْأَمَامِيَّةِ الْهَاشِمِيَّةِ الْعَبَّاسِيَّةِ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا « أَبِي الْقَاسِمِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُقْتَدِي بِأَمْرِ اللَّهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَخَلِيفَةَ رَبِّ الْعَالَمِينَ »

ايمدى «المقتدى بامراء» ك (۴۶۶) سنه سنده دكل، بلكه بويوك باباسى «القائم بامراء» ك (۴۶۷) سنه سنده وفاتندن اول زمام خلافي درعهده ايتمى ممكن دكلدى . فقط بوتضادك ايصاحى قولايذر : غالبا مؤلف اثري (۴۶۶) سنه سنده اكمل ايدرك ديباجهسى ايله خليفه به تقديمى (۴۶۷) سنه سنه تاخير ايتمىدر .

محمود كاشغرينك كتابى ميدانه چيقار چيقماز مؤلفك شخص وهوتى حقنده تحقيقات وتحرياته ابتدار اولوندى . حتى بو عاجزده مسئله نك حلنه مشاركته دعوت اولوندم . عادى كتابرك هيچ برنده «محمود بن حسين الكاشغرى» اسمنده برينه تصادف ايتدمسه ده، بالاخره نفس كتابده بر اشارت بولدم . ايشته صحيفه [۲۹۳] ده آتيده كى سوزلر موجوددر :
[واما قلنا ان الترك مما سمي الله تعالى به لما اخبرنا به الشيخ الامام الزاهد « الحسين بن خلف الكاشغرى » قال اخبرني ابن الغرقى] الخ .

يعنى بزم محمود الكاشغرينك «الحسين بن خلف الكاشغرى» اسمنده بر خواجهسى واردى؛ اسلام شرقى احوالى حقنده انفس بر منبع اولان «ابو سعد عبدالكريم السمعانى» نك «كتاب الانساب» نام اثرنده بو ذاتك اسمنى بولدم . كتاب مذكورك فوطوغرافله استساخايدلمش نسخهنسك (۴۷۲) نجى ياپراغذك يوزنده، «كاشغرى» بابنك برنجيسى اوله رق، «حسين بن خلف» ذكر اولونيوز . بو بابى، اهميته بناء، كاملاً بوراذه تكرار ايدىيورم :

الكاشغرى بفتح الكاف وسكون الشين المعجمة وفتح العين وفى آخرها الراء هذه النسبة الى بلدة من بلاد المشرق يقال لها كاشغر وهى من ثغور المسلمين اليوم خرج منها جماعة من اهل العلم فى كل فن والمشهور بالنسبة اليها ابو عبداه الحسين بن على بن خلف بن جبريل بن الحليل بن صالح بن محمد الالمى الكاشغرى شيخ فاضل واعظ ولكن اكثر رواياته

واحادیثه منا کبر واسمه الحسین، غیر انه عرف بالفضل صنف التصانیف الکثیرة فی الحدیث لعلها ترقی علی مائة وعشرین مصنفاً وعامتها منا کبر روى الحدیث عن ابی عبدالله محمد بن علی بن محمد الصوری وابی طالب محمد بن محمد بن ابراهیم بن غیلان البزار وابی القاسم عبدالعزیز بن علی الازجی وابی عبدالله محمد بن علی بن عبدالرحمن الحسینی الکوفی وطبقتهم روى عنه جماعة من القدماء وحدثنی عنه ابو نصر محمد بن محمود السمرمد الشجاعی وابی سفین محمد بن احمد بن عبده بن العباس العبدوسی بسرخص وما اظن ان احدا حدثنی عنه سواها وتوفی بعد سنة ۴۸۴ واما ابنه ابو الفتوح عبدالغافر بن الحسین الکاشغری کان حافظاً ثقة مکثراً صدوقاً واما ابوه فلم یکن كذلك والابن کان خیراً من الاب بكثير سمع الابی عن جماعة مثل ابی طاهر محمد بن عبدالمکی الدانقانی وتوفی قبل الاب بعشر سنین روى لی منه ابو بکر هبة الله بن الفرح بهمدان و ابو عبدالله محمد بن القسم بمر و كانت له رحلة الی الجبال والعراق وما جاوز بغداد

بو کشفک آیریجه بر اهمیتی واردر. یوسف خاص حاجیک بویوک «قوتادغوبیلیک» نندن و محمود الکاشغری نیک قیمتی اثرندن، کاشغر جهتلرنده او تاریخده ساحه علم و عرفانده بویوک بر اجتهاد و فعالیتک موجودیتی آ کلاشیلورسهده، بو کبی ذوات فاضله نیک نه عربی ونهده فارسی کتابلرده ذکر کی کچمه می، دوغروسایان استغرابدر. بو عجبیه نیک سببی نه اولدیغنی سؤال ایدم رسهک، جوانی، اودورده کی عالم اسلامیتک افکار عمومیه سندن استخراج ایدم بیلیرز. معلومدر که اسلامک پارلاق دوره سنک زوالیه طوائف ملوکک ظهوری اوزرینه خلافت اسلامیه نیک بر مرکز علمیدی قالمانجه، سوئه عرفان بالتدریج انحطاطه باشلادی؛ بو انحطاطک علامتندن بری ده، او تاریخده منحصر آ علوم اسلامیه دن صاییلما یان تبغات علمیه ایله اوغراشانلرک اعتباری اولماسیدر؛ مثلاً بشنجی عصرده محمود الکاشغری نیک مجهول قالماسی ده بوکا بر دلیل قاطعدر.

سمعاینک اولجه ذکر ایتدیکم سوزلرندن آ کلاشیلدیغنی اوزره خواحه می «الحسین ابن خلف الکاشغری» نیک زاهد، فاضل بر شیخ اولقله برابر ذکر ایتدیکی روایات واحادیثک غیر موثوق اولدیغنی «سمعانی» تکرار ایدیور. بو قولک صحتی «محمود الکاشغری» نیک خواجه سنک روایتلری حقده کی افادات معصومانه سندن بز کندیمزده استنتاج ایدم بیلیرز؛

يىغمىرىك تاڭرى لسانىدىن ذىكر ايتىدىكى سويلەنلەن « بر اردوم واردىر كه آدىنى تورىك قويدىم »
 حديث قدسىنىڭ اصل واساسى اولمايىنى آشكارىدۇر. بويلە روايات سقىمە نقل ايدەن كىمسەلر
 آدلرى بويىك بر احتراملە ياد اولوندىنى حالە ، حقيقە مساعى مشكورهسى سبق ايدەنلر
 بالكيە ناملرىنىڭ مجهول قالماسى ، موجب تعجبىدۇر. ايشته بزم « محمود الكاشغرى » نىڭ سرگذشت
 ادبىسى ، بوكا سوسىولوژى نقطە نظرندىن مفيد بر مثالدر .

مارتېن ھارتمانە

انجمن تدقيق فخرى اعضاسىندىن

